

Uusi suomen kielen professorinvirka

ehdotettu perustettavaksi Helsingin yliopistoon.

Professori Martti Rapola on 12. 12. 1948 tehnyt Helsingin yliopiston filosofisen tiedekunnan hist.-kielitieteelliselle osastolle ehdotuksen, jonka pääosa Virittäjän lukijakuntaa varmaan kiinnostavana julkaistaan seuraavassa.

Jo noin 40 vuotta takaperin oli silloisen suomen kielen ja kirjallisuuden professorinviran haltijan työmäärä osoittautunut niin suureksi, että Osasto ja konsistori pitivät välttämättömänä tämän aineen vakinaisten opettajavoimien lisäämistä. V. 1913 annettulla asetuksella yliopistoon perustettiin suomalaisen filologian apulaisen virka, jonka haltijalle siirrettiin osa professorin opetus- ja kuulustelutehtävistä. Tästä on nyt siis kulunut 35 vuotta, joiden aikana suomen kieltä opiskelevien ylioppilaiden

lukumäärä on yhä lisääntynyt vakinaisten opettajavoimien pysyessä asiallisesti entisinä, olkoonpa, että eräitä läheisiä uusia professorinvirkoja onkin perustettu. Niinpä yliopistossa on jo kauan ollut fonetiikan professori, jolle mm. suomen kielen opiskelijat suorittavat hänen alaansa kuuluvan osan kurssiansa, edelleen on viron ja sen lähisukukielten professori, joka antaa suomen kielen lukijoille pääasiallisen opetuksen lähisukukielissä ja hoitaa kertauskuulustelujen muodossa osan suomalaisen filologian apulaiselle muuten kuuluvista tutkintotehtävistä, on niinkään jo vuosien takaa viron kielen lehtori, jonka oppilaat ovat miltei pelkästään suomen kielen lukijoita ja joka myös hoitaa osan kuulustelutehtävistä. Luento-opetusta antaa professorin ja apulaisen ohella nykyisin 3 suomen kielen dosenttia, joten tilanne on ainakin tällä hetkellä siinäkin suhteessa parempi kuin 35 vuotta takaperin.

Mutta vaikka opettajavoimia siis on vuosien kuluessa saatu lisää, tilanne on kuitenkin käsitykseni mukaan uudelleen kärjistymässä, voisipa sanoa katastrofia kohden. Esittämäni kehitys on kylläkin ollut omansa aste asteelta vapauttamaan apulaisen eräiden sellaisten alkeiskurssien pitämiseen, joita aikaisemmin ei voitu ensinkään järjestää tai jotka aineen professori saaj hoitaa. Myös kuulustelutehtävien osalta apulaisen työ on helpottunut, mikä sekä on koitunut alkeisohjauksen tehostamisen hyväksi. Mutta vaativimpien, professorin hoidettavien virkatehtävien kohdalla kehitys ei ole osoittanut vähäisiäkään huojentumisen oireita, sen sijaan kyllä selviä merkkejä päinvastaisesta. Tätä valaistakseni viittaen aluksi erääseen arvosanakysymykseen. Apulaisen viran perustamisesta saakka hänen hoidettavikseen on määrätty approbatur-kuulustelut, joita aikoinaan oli paljon, mutta jotka jo kauan ovat olleet käytännöllisesti katsoen olemattomia. Niitä ei tarvita edes alkututkintoina ylempiä arvosanoja varten. Nykyisin ei kandidaattitutkinnon cum laude approbatur-arvosanakaan tee sen saavuttanutta esim. oppikoulualalla kilpailukykyiseksi, mistä johtuukin, että lähes kaikki suomen kielen opiskelijat tavoittelevat aineessaan korkeinta arvosanaa, vieläpä useimmiten valitsevat juuri tämän aineen tutkintonsa pääaineeksi. Tämä tietää sitä, että kuulijat, jotka vielä sentään yleensä mahtuvat yliopiston suurehkoihin auditoreihin, lähes sataprosenttisesti saapuvat suomen kielen professorin vastaanotoille neuvottelemaan ensin cum laude-tutkinnosta, joka on veräjänä laudaturseminariin, sitten saamaan aiheita erilaisiin harjoitustehtäviinsä ja yhä uudelleen saamaan ohjausta varsinkin laudaturkirjoituksensa eri vaiheissa. Ja nämä neuvottelutehtävät niihin kytkeytyvine aikaa vaativine tarkastuksineen ovat *tehtäviä, joita professori käsitykseni mukaan ei voi uskoa apulaisen eikä dosenkien hoidettaviksi*, jos hän vastuunsa tuntien haluaa opiskelun keskeisimmässä vaiheessa tutustua kunkin oppilaansa edellytyksiin sekä niiden mukaisesti antaa hänelle henkilökohtaista ohjausta. Oppilasmäärän ollessa sellainen, kuin se jatkuvasti on ollut koko pitkän virassaoloaikani sotavuosia lukuunottamatta, näiden vastuullisimpien tehtävien hoitaminen on ollut mahdollista vain tärkeitä puolia laiminlyöden ja oppilaiden etua mitä valitettavimmalla tavalla loukaten. Suomen kielen professorin henkilökohtaisen opetuksen työmaalla ei pitkiin aikoihin ole voinut olla puhetta muusta kuin aivan summittaisesta ohjauksesta. Tämä käsittäneen parhaiten seuraavien numerotietojen perusteella.

Lukuvuonna 1947—48 vastaanotoillani kävi kaikkiaan 73 cum laude -arvosanan suorittanutta opiskelijaa neuvottelemassa harjoitustehtävistensä ja pro gradu -töistensä yhteensä 204 kertaa (tähän eivät sisälly tavanomaiset pikkuneuvottelut kurssista jms.). Edellisenä lukuvuonna (1946—47) vastaavat numerot olivat 82 kävijää, 254 käyntiä. Kukin neuvottelu vaatii keskimäärin 20 minuutin ajan ja melkein

jokainen edellyttää puoleltani ennakkovalmistautumista, usein parin päivän työn viikossa. Käytän ennakoilmoittautumisjärjestelmää, joten voin jossakin määrin hallita tilannetta. Kuluneella syyslukukaudella on tähän mennessä vastaavanlaisia kävijöitä ollut 52 ja neuvottelukäyntejä 95.

Seminaariharjoituksissani oli esim. syyslukukausina 1931, 1932 ja 1934 19 osanottajaa, syysl. 1945 23 ja nyt päättymässä olevana 25 osanottajaa. Syyslukukauden efektiivinen työkausi on n. 11 viikkoa, ja kuitenkin jokaisen osanottajan pitäisi saada seminaaritutkielmansa huolellisesti käsitellyksi. Tutkielman ennakkotarkastus vaatii professorilta keskimäärin 2—3 tunnin työn, kun assistentin apua ei ole käytettävissä. Kun samassa seminaaritulaisuudessa on pakko useimmiten käsitellä kahta tutkielmaa, ei vakavasta syventymisestä voi olla puhetta. Liioin ei ole mahdollista ottaa samaa opiskelijaa useammaksi kuin yhdeksi lukukaudeksi näihin harjoituksiin eikä hänen suoritettavakseen voi antaa useampaa kuin yhden tutkielman laatimisen. Parina lukuvuonna lähiaineen professori ja apulainen ovat pitäneet suomen kielen opiskelijoille oman seminaarikurssinsa, mikä on ruuhkan purkamisen kannalta ollutkin ainoa apukeino, mutta siitä on ollut se seuraus, että niihin osallistuneet opiskelijat ovat tärkeässä vaiheessa joutuneet varsinaisen opettajansa näköpiiriin ulkopuolelle.

Pro gradu -kokeen suorittajia on osallani ollut usein kolmannes koko Osaston graduista, mikä sekin on merkittävä suhde, kun Osastossa edustettuja tieteenaloja on lähes 30. Esim. lukuv. 1932—33 aineessani suoritettiin 20 gradua, lukuv. 33—34 28, lv. 35—36 26, lv. 36—37 33, lv. 46—47 24, lv. 47—48 28. Jos niitä joinakin vuosina on ollut hiukan vähemmän, se ei mitenkään ole helpottanut tulvavuosien hoitoa. Laudaturkirjoitusten kokonaismäärä taas oli esim. lv. 33—34 34, lv. 36—37 42, lv. 46—47 27, lv. 47—48 30 ja kuluvalle syyslukukaudella 17, mikä on toistaiseksi syyslukukausien ennätysmäärä. Keväällä 1937 oli lukukauden huippu 29:ssä. Laudaturkirjoitusten sivumäärä vaihtelee yleisimmin 200—400:n välillä.

Esittämästäni käynee ilmeiseksi, että suomen kielen professorin ei ole mahdollista jatkuvasti säilyttää tehokasta otetta tehtäviinsä. Aloittaessani kohta kahdennenkymmenennen työvuoteni nykyisessä virassani tunnen jo jommoistakin ennakkokauhua ajatellessani, että yhä uutta olisi löydettävä antamaan herätteitä tieteellisille kasvateilleni, samalla kun kosketukseni omaan, olosuhteiden pakosta yhä yksipuolisemmaksi muodostuneeseen tutkimustyöhöni pyrkii katkeilemaan. Näin ollen en enää ole jaksanut pidättäytyä tämän vetoamukseni esittämisestä, jonka oikea aika olisi ollut 10 vuotta takaperin ja jonka tarkoituksen mainitsin jo kirjelmän alussa. Asia ei koske yksin ja ensi sijassa asianomaisen professorin työtaakan keventämistä vaan yhtä ratkaisevasti hänen edustamansa oppiaineen ja sitä harrastavien ylioppilaiden etua.

Esittämästäni lienee selvinnyt, että aivan pienin järjestelytoimenpitein nykytilannetta ei voida auttaa. Esim. suomalaisen filologian apulaisen virkatehtävien uudelleen järjestämisellä ei päästä pitkälle. Apulaista ei voida velvoittaa sentapaiseen professorin henkilökohtaiseen, päivittäiseen avustamiseen, joka huojectaen hänen taakkaansa ei kuifenkaan veisi oppilaita hänen kosketuspiirinsä ulkopuolelle, apulaisen asema ja tehtävät ovat toiset. Tähän tarvittaisiin assistenttia, ei kuitenkaan sellaista kuin olivat ennen sotaa prof. A. K. Cajanderin pääministerikaudella perustetut, mutta kaikessa hiljaisuudessa unhoon joutuneet »tutkimusassistentit». Aivan ensi tilassa olisi kuitenkin suomen kielen professorin käytettäväksi järjestettävä assistentti, joka esimiehensä ohjeiden mukaan opastaisi ja avustaisi professoria tämän

alan arkistoissa ja tieteellisissä kokoelmissa sekä avustaisi professoria harjoitustehtävien ennakkovalmistelussa yms. Tätä koskevan aloitteen aion esittää Osastolle erikseen. Jos taas apulainen saisi omalla vastuullaan ohjata osan opiskelijoista läpi seminaariharjoitusten ja pro gradu -kokeen laudaturkuulusteluun saakka, tietäisi se tilanteen paranemista joka suhteessa, mutta se merkitsisi myös sitä, että apulainen siten saisi samat opetustehtävät ja saman vastuun kuin aineen professori eikä niin ollen enää olisikaan apulainen, vaan henkilö, jolle kuuluisi varsinaisen professorin nimi ja asema. Ja juuri uuden professorinviran perustaminen onkin käsitykseni mukaan ainoa keino, joka voi korjata nykytilanteen.

Päädyn siis siihen, että *nykyisen suomen kielen professorinviran rinnalle yliopistoon olisi perustettava toinen saman aineen professuuri*, samaan tapaan kuin yliopistossa on useampia kemian, matematiikan, erinäisten lainopillisten ja lääketieteen alojen oppituoleja. Tämä virka ei saisi olla sillä tavoin erikoisalaan rajoittuva ja oppilaiden suuren enemmistön intressipiirin ulkopuolelle luisuva kuin ovat tieteellisesti suuriarvoiset suomal.-ugrilaisen kielitutkimuksen sekä viron ja sen lähisukukielten professorinvirat, vaan sen olisi oltava joka suhteessa nykyisen oppituolin täydellinen rinnakkaisprofessuuri. Tämä ei tietysti estäisi kummankin viran haltijaa jakamasta erinäisiä opetustehtäviä kummankin lähimpiä tutkimusharrastuksia vastaavalla tavalla.

Käikkeen esittämäni vedoten ehdotan, että Osasto ryhtyisi sellaisiin toimenpiteisiin, että *yliopistoon ensi tilassa saataisiin perustetuksi toinen suomen kielen professorin virka*.

Martti Rapola.